

Roma charta

Kedves Barátaink!

A magyarországi roma emancipációs mozgalom immáron több mint három évtizedes fejlődése után, fordulóponthoz érkezett. Új nemzedékek nőttek fel, kapcsolódtak be a mozgalomba. Keresik a helyüket, a cselekvés lehetőségeit. Sokan vagyunk, nem mint a kezdetek idején, hogy személyesen és együttesen gondoljuk át helyünket, lehetőségeinket a közös hazában, sorsunk formálásában. Ezért új formát kerestünk érdekeink megfogalmazásához, kinyilvánításához közmegegyezéseink kialakításához. Annál is inkább, mert a mozgalom egyetlen lehetséges sikere, ha származástól független közös gondolkodássá - cselekvéssé tud nőni.

1. Az utóbbi két évtizedben, környezetünkben is hatalmas változások történtek:

Felszámolódott a pártállami diktatúra, az ezt kísérő gazdasági válság és szerkezetváltás, piacvesztés, magántulajdoni viszonyok kialakulása újabb történelmi veszteségeket; elnyomorodást, munkanélküliséget, lakhatási- és létbizonytalanságot okozott a romák meghatározó tömegei és persze a többi szegény csoport számára is.

Ez a folyamat, sajátos történelmi okok folytán a romákat, a társadalom átlagát hétszeresen meghaladó arányban sújtotta.

Ugyanakkor elmaradtak a romákat ért korábbi társadalmi igazságtalanságokat kompenzáló, az esélykiegyenlítő intézkedések (kényszerletelepítés tulajdon nélkül, üldöztetés, jogfosztottság, holokauszt, földosztás, népi kollégiumok hiánya, erőszakos telepfelszámolás súlyos lakásokkal kényszerhitelből, ipargyakorlás korlátozása, kárpótlási folyamat, stb.)

Megváltozott hazánk, Magyarország politikai szerkezete. Kiepült a többpárti demokrácia hatalommegosztáson, demokratikus ellensúlyokon és népképviselőten alapuló rendszere. Alkotmányba, törvényekbe foglalták a kisebbségek jogait és a hátrányos megkülönböztetés tilalmát. Ugyanakkor az új demokratikus intézményrendszer működésében nem vált automatikusan alkalmassá kisebbségi jogaink tényleges érvényre juttatására, az ehhez szükséges intézményrendszer garantált létrehozására, az élet szinte minden területén jelentkező diszkriminációs jelenségek tényleges leküzdésére, a romák egyenjogúságának, esélyegyenlőségének és emberi méltóságának tényleges garantálására. Ezekhez ugyanis nem csak hangzatos deklarációkra, törvényekre van szükség, hanem e feladatokhoz rendelt elégséges forrásokra, intézményekre, érdemi változtatásokra ténylegesen alkalmas és következetesen ellenőrzött programokra, a politikai hatalom elszántságára, a társadalmi kohézió erősítésére és az állam működése során e célok érvényesítésére.

A létrejött demokratikus parlamenti tömegpártok sajnálatosan nem vállalták a romák érdekeinek hatékony képviseletét. Elszánásukból csak néhány roma vezetőnek, vagy csoportnak, saját hatalmi céljaikból való aktivizálására, törvényi deklarációkra és minimális, ezért csak a cselekvés látszatát jelentő intézkedésekre telt. Hallgatólagos közmegegyezésként követték azt a hamis, rövidlátó tételt, hogy a romák problémáinak hatékony enyhítése, megoldása túl költséges dolog ahhoz, hogy érdemben hozzáfogjanak és az intézkedések elmaradása miatti feszültségek rendőri, nemzetbiztonsági és propaganda eszközökkel még kezelhetőek. A kormányok hirdetett demokratikus elveiket feledve cinikusan és felelőtlenül „bekalkulálták” elodázó politikai döntéseikbe a társadalomban meglévő rasszista, cigányellenes előítéletek tömeghatásait: hogy ezek alapján a „többség” nem fogadná el a

romák esélyegyenlőségét szolgáló célzott, hatékony intézkedéseket, nem támogatná a célra jelentős közforrások biztosítását. Nincs meg a társadalmi szolidaritás, egyetértés e cél kitűzéséhez és végrehajtásához. Miközben az ország sorsáért, jövőjéért felelős hazafiként, demokrataként - szocialista, konzervatív, keresztény, liberális nézeteket vallóként egyaránt - elveiket ténylegesen komolyan véve együttesen és külön-külön is, kötelesek lennének felvenni a küzdelmet a lélekmérgező rasszista előítéletekkel, gyűlölködéssel és a társadalom kohézióját romboló, kirívó, etnikai meghatározottságú egyenlőtlenségekkel szemben. Az ország egysége, gyermekeink, unokáink élhető jövője, hazánk feszültség-mentesebb modernizációja, versenyképessége és a polgári humanizmus követelte szolidaritás érvényesülése érdekében.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás sokkal fontosabbá tette földrészünk haladásához és a roma emancipációs folyamat európai jelenségeihez való viszonyunkat is. Létrejött az Európai Roma Fórum választott, legitim szervezete, fontos nemzetközi szerződések születtek a kisebbségi jogok, a nyelv védelme, az egyenlő bánásmód kérdéskörében. A modernizáció és a társadalmi kohézió erősítésére jelentős, pályázható nemzetközi források állnak rendelkezésre. Ugyanakkor rá kellett ébrednünk, hogy emancipációs gondjaink a többi országban is jelentkeznek, megoldásukhoz összefogásra van szükségünk. Látnunk kellett, hogy a nemzetállami törekvések, az etnikai tisztogató hadműveletek hogyan kergették el lakóhelyükről, hazájukból, kényszerítették nyomorúságos menekülttáborokba évek óta koszovói roma testvéreinket. Fel kell vennünk a küzdelmet az etnikai tisztogatás, a nemzeti kizárólagosság és elnyomás, a népirtás jelenségeivel szemben! Együtt Európa többi népével, kisebbségével, államaival. Érvényre kell juttatnunk az európai normákat hazánkban is - a kisebbségek nyelveinek, kultúrájának védelmére, a hátrányos megkülönböztetés felszámolására, a társadalmi kohézió erősítésére. Ehhez szövetségeseket kell találnunk itthon és külföldön a demokratikusan, felelősen gondolkodó emberek, közösségek, szervezetek, egyházak, pártok, államok körében. Erre ki kell alakítanunk, alkalmassá kell tennünk hatékony érdekképviselőteinket, kommunikációs fórumainkat. El kell érniük, hogy az új modernizációs és kohéziós forrásokhoz roma közösségeink is hozzá tudjanak jutni - megoldandó problémáik szükségletei, nagyságrendje szerint - a munkavállalás és vállalkozások, az oktatás, a kultúra, a lakhatás, az egészségügy területén meglévő kirívó hátrányaink leküzdésére.

2. Emancipációs mozgalmunk identitásválsággal küzd.

Nem kellően tisztázottak roma önértékelésünk legfontosabb sarokpontjai. Ennek elsődleges oka, hogy nem tudtuk kellően kialakítani és érvényesíteni saját szempontjainkat a külső – többségében előítéletes és lekezelő - társadalmi, kommunikációs és tudományos közeg túlsúlyával szemben.

Önképünk gyakran tele van hamis, kizáró, öngyűlölő, kisebbségügyi, védekező, menekülő tartalmakkal, amelyek sokszor fel sem tűnnek számunkra, mivel ezeket környezetünk általában „magától értetődő igazságként” kezeli. Egyéni, és nemzetiségi/kisebbségi csoport tagjaként emberi méltóságunk egészséges megéléséhez nélkülözhetetlen, hogy fellépjünk ezek ellen a jelenségek ellen. Rendbe kell tennünk egyéni és csoportos identitásunk kérdéseit.

Mindenekelőtt le kell szögeznünk, hogy **kettős identitásúnak** tartjuk magunkat mi, magyarországi romák. Egyszerre magyarnak és cigánynak. E két hovatartozásunkat nem tartjuk szembenállónak és szembeállíthatónak. Ugyanúgy, ahogy egy normális családban az anya és az apa tisztelete, szeretete, elfogadása sem szembeállítható, sőt természetellenes.

3. Roma identitásunk létrejötte a nemzetiségi öntudatosodás lassú folyamatában alakult és alakul.

Még viszonylag új történelmi jelenség. Kezdetben - sok más néphez hasonlóan – ez csak szűkebb családi, rokonsági, lakóhelyi, foglalkozásbéli, majd többféle törzsi, nyelvi, életformabéli, valamint ezekhez kötődő elzárt kulturális összetartozás-tudatokat, közösségi szolidaritásokat jelentett.

A XX. század közepétől történtek azonban átformálták identitásunkat is. Átformálta tudatunkat a Holocaust üldöztetése és az azt követő „szocializmus” több évtizedes jogfosztottságának, rendőrterrorjának és nemzetiségi elnyomásának közös tapasztalatai. Hatott ránk a gépi nagyipar (a munkásszállások, a „fekete vonatos” utazások, a nagy építkezések, az ipari munkahelyek, a vendégmunkás lét) régi, szűkebb közösségi kötődéseinket fellazító, ugyanakkor a máshol élő, más nyelvű, sokban eltérő hagyományú – a környezetük által cigánynak tekintett és mondott – társainkkal való sorsközösségre ráébresztő hatása. Az egymásban önmagunkra ismerés tapasztalatai, valamint a külső, cigányellenes előítéletek „nyomóhatásai” együttesen alkották meg azt az „olvasztótégelyt”, amely első közös identitás-élményeinket, összetartozás-tudatunkat létrehozta.

Ebben a korszakban zajlott a gyarmati népek öntudatra ébredése, a rasszista ideológiák nemzetközi visszaszorulása, elítélése. A pártállam hivatalos ideológiája képmutatón az emberek közötti jogegyenlőséget, a közös jólétet hirdette, miközben nyilvánvaló volt romaként jogfosztottságunk, elnyomásunk, a tömeges nyomor, és naponta voltunk kitéve rasszista sérelmeknek. A hirdetett „ige” és a valóság ellentmondásai a mi esetünkben még kiáltóbbak, tarthatatlanabbak voltak.

Ekkor született meg emancipációs – elsősorban értelmiségi, művészeti mozgalmunk, amely felemelte a szavát egyenjogúságunkért, nemzetiségi jogainkért, kulturális értékeink megbecsüléséért, emberi értékeink elismertetéséért, a cigányság felemelkedéséért. A pártállam először megpróbálta betiltani, kényszerrel elnyomni törekvéseinket, majd később - látva ennek sikertelenségét - megosztással, besúgóhálózattal, korrumpálással, engedelményekkel, totális ellenőrzése alá próbálta vonni mozgalmunkat.

Roma öntudatosodási és emancipációs törekvéseinknek sikerült megtalálni az utat a cigány tömegekhez: munkásszállások művészeti rendezvényein, klubmozgalom és roma folklóregyüttes-mozgalom, képzőművészeti kiállítások, olvasótábori mozgalom szervezésével. Kulturális intézmény, kisugárzó hatású irodalmi, művészeti teljesítmények létrehozásával, a nyilvános kommunikáció intézményibe is betörve. E propaganda-munka széles körben elfogadottá tette a hazai romák sorsközösségéről, egyenértékűségéről, egyenjogúság-igényéről, közös kulturális értékeink megbecsülésének követeléséről vallott nézeteinket. Ez is közös identitásképző erőt jelentett, közös ideológiát adott a korábbi szétforgácsolt, egymással szemben gyakran bizalmatlan, sokszor eltérő nyelvű, különböző kulturális hagyományokat őrző roma közösségeinknek.

Emancipációs mozgalmunk még most is nagyon távol van kitűzött céljainak elérésétől. Gyarapodása, bővülése során viszont számos tévképzet, megosztó gondolat került napfényre.

Közös roma identitásunknak nem előfeltétele a cigány anyanyelvűség. Gondoljunk csak Indiára, ahol az angol és a hindi a nemzeti nyelv, miközben az ott élő népek több mint száz saját nyelvet beszélnek, vagy Európában az ír, a skót népekre, akik angolul és nem régi (gél, kelta) nyelvükön beszélnek, vagy akár a szomszédos osztrákok, akik németül szólnak. Nem tekinthetjük a cigány anyanyelvűséget elengedhetetlen identitásképzőnek Magyarországon azért sem, mert az itt élő romákkal szemben több évszázados erőszakos nyelvi asszimilációs

kényszert alkalmaztak a hatóságok, botbüntetés mellett tiltva az anyanyelv használatát. Így a romák többsége már önhibáján kívül nem beszél cigányul, de elfogadja, vallja roma identitását. Ugyanakkor természetesen ápolandó, védendő értéknek tekintjük a cigány nyelvet, és a beás román dialektust is.

Élnek még - közös identitásunk kialakulása előtti időből – olyan egymással szembeállító nézetek közöttünk, amelyek egyik, vagy másik roma nyelvi csoport különb, „igazibb” voltát vélik, lenézve a többieket. Ezeket a jelenségeket elítéljük. Nyilvánosan is ki kell állnunk velük szemben. Ugyanakkor tudjuk, hogy e gondolatok mélyén gyengeségből eredő lelki sérelem húzódik meg. A külső környezet rasszista előítéletei előli menekülés megnyilvánulása az, ha valaki a saját szűkebb csoportját úgy próbálja menteni, kivonni az igaztalan támadások elől, hogy a többi hasonló csoport elítélését elfogadja, és azzal határolódik el, hogy „az övéi nem olyanok, mint a többi...”. Nekünk az összes roma jogegyenlőségéért, emberi méltóságának védelméért kell küzdenünk, nem fogadhatjuk el még részben sem az igaztalan előítéleteket.

Vannak olyanok közöttünk, akik nem népként, nemzetiségként, hanem rasszjegyek, vagy bőrszín alapján próbálják identitásuk tartalmát, közösségét meghatározni. Ez tévutat jelent. Igaz ugyan, hogy a romák többségének bőrszíne eltér a környezettől, de igen jelentős azoknak a száma is, akinél nincs ilyen különbség. Embercsoportoknak rasszjegyek szerinti megkülönböztetése, ezek kulturális minősítése a múlt század első felének ideológiai mótéje volt. Ennek hatása, a rasszista felsőbbrendűségi ideológia napjainkban is sok kárt okoz nekünk és a világ népeinek. Nem fogadhatjuk el identitás- és csoportképző tényezőnek magunk számára ezt az elavult, emberellenes, káros és tudománytalan nézetrendszert, amelyet éppen a mi kiirtásunkra, elnyomásunkra hoztak létre. Vissza kell utasítanunk magunk között is az elnyomás ilyen visszatükröződését és identitásunkat vállalható, egészséges alapokra kell helyezni.

Vannak közöttünk olyanok is, akik – amikor a romák közös ügyeiről van szó - csak saját maguk, szűkebb családjuk, települési közösségük sorsára, ügyeire, érdekeire gondolnak. Roma népük szószólóinak hiszik magukat, miközben csak személyes ügyüket, érdekeiket képviselik, azt ugyanakkor az egész nemzetiség ügyének próbálják feltüntetni. Ez a hiba identitásérzésünk fejletlenségéből eredhet, hiszen ez a gondolkodás megrekedt a zárt kisközösségi, családi szinteken. Közös sorsunk iránti felelősségünk érdekében küzdenünk kell e jelenségek ellen. Tudatosítanunk kell közérdekeink fontosságát a magán és csoportelfogultságokkal szemben. Persze e hibák külső hatásokból is erednek. Gyakran tapasztaljuk, hogy a minket lekezelő előítéletes gondolkodás megnyilvánulása az is, hogy felkészültséget, széleskörű tájékozottságot igénylő közös nemzetiségi, (esetleg kulturális, politikai, vagy tudományos ügyeinkben) az első útjukba kerülő, általuk kiválasztott, tájékozatlan, felkészületlen - „cigányképüknek megfelelő” - barna bőrű embert „nyilatkoztatják” a médiában, vagy akár tudományos vagy politikai fórumon, mint „közös ügyünk - általuk felkent képviselőjét”. Ilyen hibát, manipulációt más kérdéseknél eszük ágában sem lenne elkövetni. Ott fontosnak tartanak megkeresni az ügy felkészült szakemberét, hivatott képviselőjét.

4. Nemzetiségnek tartjuk magunkat,

olyan nemzetiségnek, amely több - nyelvi- és kulturális jellemzők által meghatározott csoportból áll. Ugyanakkor van közös roma identitástudatunk, összetartozás-érzetünk.

Ez nem valamiféle elavult, romantikus, civilizáció-ellenes, csak a múltba révedő, elzárkózó, néprajzi különlegességeket jelentő „vademberi” vagy „rezervátum-centrikus” önképet jelent,

amelybe néhányan szeretnének minket belezárni, míg mások - félelmükben - közös identitási önképünk gondolatától is menekülnek, illetve féltenek tőle bennünket.

Roma nemzetiségi közösségi identitásképünket vállalható, korszerű elemekből építettük és építjük folyamatosan, amely szerves egységet tud alkotni, mert egyrészt személyes: családi, rokonsági, baráti, munkahelyi, tevékenységi, lokális, stb., kötődéseinkkel valamint szélesebb körű: hazához, nemzethez, európaisághoz, transznacionalitáshoz, emberiséghez, emberi környezethez tartozó többi, hasonlóan fontos identitásainkkal, illetve a modernitás és versenyképesség követelményeivel összhangban fejlődik.

Roma nemzetiségi kötődéseink döntően közös érzelmi tartalmakat hordoznak, mint minden más nemzet és nemzetiség esetében. Ennek legfontosabb elemei a közös felelősségérzetről szólnak.

- Felelősséget érzünk a romák, magunk és társaink további megmaradásáért, boldogulásáért, jobb egészségéért, jobb vállalkozási és munkalehetőségeiért, lakhatási körülményeiért, oktatási feltételeiért, korszerű, versenyképes jövőnk alakításáért, történelmi okokból kialakult hátrányaink ledolgozásáért.
- Felelősséget érzünk gyermekeinkért, az új roma generációk jobb sorsáért.
- Felelősséget érzünk a romák egyéni és kollektív emberi méltóságáért, jó hírnevéért, ennek biztosításáért.
- Felelősséget érzünk a romák és környezetük békéjének, biztonságának, nyugodt, egyenrangú partneri kapcsolatainak kialakításáért és megőrzéséért.
- Felelősséget érzünk a romák jogegyenlőségéért, emancipációjáért, az etnikai diszkrimináció elleni közös küzdelmünkért.
- Felelősséget érzünk a romák nyelve, nyelvei, történelme, kultúrája sorsáért, fejlődéséért, korszerű tartalmakkal való feltöltéséért, egyenrangú elfogadtatásáért, oktatásáért, közkinccsé tételéért, az erre a célra szükséges intézmények megteremtéséért, nemzetiségi egyenjogúságunk kivívásáért.
- Felelősséget érzünk a korszerű, versenyképes tudás, műveltség megszerzéséért, biztosításáért, oktatási jogaink hátrányos megkülönböztetésektől-mentes érvényesülésének kollektív ellenőrzési jogának megszerzéséért, szavatolásáért.
- Felelősséget érzünk a romák érdekeinek hatékony megjelenítéséért, képviseléséért, önszerveződéséért, nemzetiségi kultúránk, valamint az emancipáció és a versenyképesség érdekében.

A közös felelősségérzet után a következő identitás-elemünk a közös szolidaritás érzése.

- Szolidárisak vagyunk a más országokban élő romákkal. Büszkék vagyunk kiemelkedő teljesítményeikre, ha bajban vannak, számíthatnak együttérzésünkre, segítőkészségünkre.
- Szolidárisak vagyunk egymás iránt itthon is. Büszkék vagyunk roma társaink kiemelkedő kulturális, művészeti, sport és egyéb teljesítményeire, ország- és közösség-építő munkájuk során elért eredményeikre. Amennyiben romaként, bajba kerülnek, elnyomás, igazságtalanság elszenvedői, különösen számíthatnak együttérzésünkre, segítőkészségünkre.
- Szolidárisak vagyunk és elkötelezettséget érzünk hasonló sorsú embertársainkkal szemben.
- Szolidárisak vagyunk roma társainkkal abban is, hogy tiszteletben tartjuk egymás emberi méltóságát. Nem tűrhetjük el magunk között az egymás elleni személyes, vagy csoportos aknamunkát, szembeállítást, hegemoniára törekvést nyelvi, vagy etnikai csoport-hovatartozás különbözőségére, települési különbségekre, nemi, vagy

vallási hovatartozásra tekintettel, mivel ezek nemzetiségi identitásunk alapjait veszélyeztetik.

Roma nemzetiségi identitásunk harmadik közösségi összetartozás eleme a kötődéseink és alapvető közös céljaink vállalása:

- az egymáshoz tartozás tudata és vállalása,
- közösségi értékeink vállalása
- történelmünk haladó, előremutató értékeinek vállalása, továbbvitele
- történelmi sorsközösségünk vállalása
- emancipációs, kulturális és modernizációs, felemelkedési céljaink közös volta, valamint az értük folyó közös küzdelem vállalása.

Roma nemzetiségi identitásunk negyedik közösségi összetartozás-eleme az alkalmazkodás készsége:

- készek vagyunk alkalmazkodni a roma nemzetiségi közösség közösen elfogadottnak tekintett értékeihez, kialakult normáihoz és hajlandók vagyunk ezeket elsődlegesnek tekinteni egyes személyes és csoportérdekeinkkel szemben is.
- készek vagyunk alkalmazkodni a roma nemzetiségi közösségi célok érvényesülése érdekében saját érdekeink esetleges feláldozásával is.
- készek vagyunk alkalmazkodni, egyes szokásainkon változtatni egyéni és kollektív emberi méltóságunk, roma önképünk alakítása érdekében.
- készek vagyunk alkalmazkodni, egyes szokásainkon változtatni, áldozatokat vállalni közös emancipációs, kulturális és modernizációs küzdelmünk sikere érdekében.
- készek vagyunk alkalmazkodni, egyes szokásainkon változtatni, áldozatokat vállalni a környezettel való békés együttélés lehetősége az etnikai béke harmóniájának megteremtése, megőrzése érdekében.

Roma nemzetiségi identitásunk ötödik közösségi összetartozási eleme a közös értékeink, a modernitás követelményeinek is megfelelő szokásaink, haladó közösségi hagyományaink, közösségi szertartásaink, jelképeinek tisztelete.

5. Nemzetiségi önbecsülésünkhöz

fontos számunkra, hogy leszámoljunk a köztudatban rólunk és múltunkról kialakított hamis, torzképpel. Nem vagyunk, nem voltunk a vesztesek népe. Büszkék lehetünk a korábbi roma nemzedékek alkalmazkodó képességére, tehetségére, teljesítményére. Erre a legkézenfekvőbb bizonyíték a romák fennmaradása több mint kétezer éven keresztül, miközben népek, népcsoportok százai haltak ki, szívódtak fel, szinte nyom nélkül a történelem viharában. A romák elődeiktől és környezetüktől eltanult, továbbfejlesztett élenjáró ipari, kereskedelmi, szolgáltatási szaktudásokkal érkeztek Európába. Magyarországra is, ahol több évszázadig ezek alapján autonóm kiváltságokkal is rendelkeztek. A romák által keletről elhozott ágyúkészítési és tűzérési tudás nélkül más lett volna kontinensünk történelme. A romák nem indítottak háborúkat más népek leigázására. Vándorló iparos, kereskedő csoportjaik fennmaradását a környezettel való szóértés, nyelvismeret, kommunikációs készség, szakismeret, kereskedelmi készségek, a béketeremtés képessége és belső szabályok biztosították az őket körülvevő, mindig erősebb többségi környezetben. A bizonytalan utakon katonailag gyengébb roma csoport ugyanakkor nem halmozhatott fel értékeket, mivel ez azonnal kiváltotta volna a környezet irigységét, rabló és megsemmisítő erőszakát.

A polgári fejlődés az olcsó ipari tömegcikk megjelenése, a kereskedelem fejlődése egyre inkább kiszorította a romákat korábbi piacaikról. A nemzetállamok és hatóságaik

megerősödése, ellenőrzési és adóéhségük a XVIII.-XIX. században hatósági kényszerletelepítést, a romák kiszolgáltatott, alávetett helyzetét eredményezte termelőeszköz, jobbágytelek nélkül. Környezetük lecsúszott, földönfutó idegenként tekintett rájuk az elkövetkező időszakban. A romák alkalmazkodni tudtak ehhez a helyzethez és családi, személyes gazdasági kapcsolatok kiépítésével, új, letelepült szolgáltató mesterségekkel, mezőgazdasági bér munkával biztosították megélhetésüket.

A XX. század ötvenes éveitől, pedig tömegesen kerültek ipari munkásként városok gyáraiba, építkezésekre, bányákba, kohókba, amely újabb jelentős alkalmazkodási folyamatot jelentett.

Ezt akasztotta meg, fordította vissza a rendszerváltást kísérő gazdasági válság piacvesztése, szerkezetátalakítása, tulajdoni újrarendeződése, létbizonytalansága, amely tömeges munkanélküliséget okozott. A munkalehetőség elvesztése a romákat aránytalanul nagymértékben sújtotta.

Ennek kivédését döntően a korábbról hurcolt hátrányok, tőkehiányok akadályozták.

- Hiányzott a *termelőeszköz tőke és pénztőke* (kimaradtak a földosztásból, ennek okán a kárpótlásból, lakóházaik kis értékűek, adóssággal terheltek, így hitelfedezetre alkalmatlanok voltak. A romák többsége korábban nagyipari bér munkásként a szegénységi küszöb környékén élt, és a válság elvitte munkalehetőségüket).

- Hiányzott a *kapcsolati tőke* (első generációs bér munkásként dolgoztak korábban, így alig voltak vállalatvezetői, értelmiségi kapcsolataik, vállalkozási, foglalkoztatási információik).

- *Hiányzott a képzettségi tőke* (A korábbi létbizonytalansági helyzetből a segéd munkás lét volt a következő lépcső, a szegény családok nem tudtak várni gyermekeik hosszú képzési idejére, szükség volt keresetükre, a romáknak rosszabb minőségű oktatás jutott, mint a társaiknak. Az oktatási rendszer nem vette figyelembe a romák oktatási érdekeit, nem indultak hatékony, célzott, hátrányaikat ellensúlyozni képes programok, sőt hátrányos diszkrimináció volt az iskolákban).

- *Hiányzott a politikai tőke* (A romák politikai nyomásgyakorló erejéből csak a nemzetiségi elnyomás csökkentésére, néhány jog törvénybe foglalására telt. Az új politikai pártok nem vállalták a válság és a korábbi igazságtalanságok miatti hátrányok kompenzálásához szükséges hatékony intézkedések meghozatalát, sőt újabb hátrányos intézkedések is születtek látszatmegoldások mellett.)

- További hátrányokat jelentett a romákat sújtó előítélet-rendszer és diszkrimináció hatása, valamint az egészségügyi, szociális problémák.

Ezekből a körülményekből kell alkalmazkodó képességünk mozgósításával, összefogással, szövetségesek keresésével, elszántsággal, a modern tudás megszerzésével, politikai aktivitással kitörnünk.

Nem voltunk a vesztesek népe és nem is akarunk azzá válni. Most válságban vagyunk, de létrejött az emancipációt és modernizációt célul kitűző mozgalmunk, mely segíthet legyőznünk e körülményeket.

6. Magyar nemzeti és roma nemzetiségi identitásunk

egyformán fontos a számunkra. Úgy gondoljuk, hogy mindkettőhöz születésünktől elidegeníthetetlen jogunk van. Őseink több mint hatszáz éve éltek ebben az országban, osztoztak jóban, rosszban az itt élőkkel. Két kezükkel készítették szerszámokat, építettek házakat, utakat, gyárat, művelték a földet, elsajátították, anyanyelvüként használták a magyar nyelvet, kultúrát, és ha szükség volt rá, akkor harcoltak is a hazáért, szabadságáért. Verejtékükkel, vérükkel is kiérdemelték, hogy itt otthon érezhessék magukat.

Sokan ugyanakkor kétségbe vonják ezt a jogunkat.

Úgy tartják, hogy, ha romák vagyunk, akkor nem lehetünk magyarok is. Erőszakkal szembeállítják egymással e két természetes identitásunkat. Képzelt, hamis „felsőbbrendű tudatuk” magaslátáról bennünket kirekeszteni próbálnak a nemzetből. Lenéznek, semmibe veszik önérzetünket, „jöttment alacsonyabb rendű idegenként”, „primitív vademberként” tekintenek ránk. Mindezt pogány eredetmítoszokkal, rasszista fajelméletekkel, vagy egyszerűen az elnyomás sok évtizedes berögződésével próbálják igazolni - hamisan „nemzetféltségnek” feltüntetve elnyomó nézeteiket. Nem veszik észre, hogy ezzel éppen ők ártanak legtöbbet a vágyott nemzeti összetartozásnak, hazánk becsületének, közös, biztonságos jövőjének.

Magyarság-tudatunk semmivel sem kevesebb, kisebb értékű, mint bármelyik más magyar emberé. Ugyanolyan fontosnak érezzük hazánk, Magyarország boldogulását, sorsát, jövőjét, pontosan ugyanúgy, mint más magyarok. Ebben a hazában és a többiekkel közösen tervezzük boldogulásunkat, megélhetésünket. Együtt és nem mások rovására. A sajátunkként vagyunk büszkéek a magyar kultúrára, nyelvre, történelmi eredményekre, felhalmozott értékekre, hiszen évszázadok óta részünk volt ezek létrejöttében, fejlődésében.

Tőlünk tehát nem kell féltetni a nemzetet, hiszen abba mi is beletartozunk.

Magyar nemzeti identitásunkhoz és hazánkhoz roma identitásunkhoz hasonló emocionális tartalmak fűznek bennünket: felelősségérzetek, szolidaritások, kötődések és célok vállalásai, alkalmazkodások készsége, közös értékek, közösségi hagyományok, szertartások, jelképek tisztelete köt bennünket, mint más magyarokat.

Identitásaink, önképünk megfogalmazásával, elfogadtatásával talán sikerül valamit segítenünk is a magyarság, (így a mi magyarságunk is) végiggondolatlan, sokszor fölöslegesen egymásnak feszülő indulatokkal terhelt önképének, identitás-problémájának rendbetételében is.

7. Mit kell tehát tennünk romaként és magyarként

emancipációs törekvéseink eredményre juttatásáért?

- Rendbe kell tennünk identitási, önértékelési problémáinkat, harcba kell szállnunk egyéni és kollektív emberi méltóságunkért. Le kell győznünk kishitűségünket, kisebbségi érzéseinket és meg kell győznünk környezetünket a minket sújtó előítéletek és hátrányos megkülönböztetés tarthatatlanságáról. Csak erős öntudattal lehetünk úrrá jelenlegi válsághelyzetünkön.
- Rendbe kell tennünk érdekképviselőink problémáit. Ki kell alakítanunk a szükséges, általánosan elfogadott, vállalt és képviselt közmegegyezéseinket közös céljainkról és ezek megvalósításának módjáról. Ezeket nem köthetjük pártpolitikai nézetekhez, vitákhoz, személyes ambíciókhoz, vagyoni érdekekhez. Ezeket, mint közös roma célokat kell vállalnunk és mindnyájunkat közös, nyilvános felelősség terhel megvalósításukért, kiharcolásukért. Tehát ezekre az ügyekre nem terjedhetnek ki egyéb belső, természetes és szokványos politikai és személyes vitáink.
- Ki kell harcolnunk, hogy a demokratikus pártokkal, egyházakkal, társadalmi szervezetekkel közösen képviselt magyar nemzeti ügyként, érdekként kerüljön

megfogalmazásra és képviselőre a roma emancipáció érvényesítésének közös programja, amelyben felelősséget is vállalnak a szükséges intézkedések és források biztosítására. Felelősséget vállalnak arra, hogy e közös nemzeti érdeket érvényre juttatják politikájukban, kommunikációjukban, egyaránt. Ekként szereznek hozzá társadalmi, választói támogatást.

- Közös célként ki kell harcolni a romákat sújtó nemzetiségi elnyomás felszámolását. Létre kell hozni közforrásokból a hiányzó roma nemzetiségi alapintézményeket: múzeumot, kutatóintézetet, könyvtárat, színházat, médiát, nemzetiségi oktatást, és szakemberképzést. A roma nyelvet és beás dialektust védendő értéké kell nyilvánítani az európai kisebbségi nyelvek között. A romákról szóló (identitásunkat kifejező, vállalható) legfontosabb ismereteket a közoktatás egészében oktatni kell.
- Ki kell dolgozni és meg kell valósítani a romákat ért történelmi igazságtalanságok, és elnyomás okozta hátrányok kompenzálását szolgáló állami esélykiegyenlítő programokat. Ezek területei: komplex települési rehabilitációs programok (munkahely, vállalkozás, lakhatás, infrastruktúra, képzés) a válságban lévő telepi közösségek megsegítésére, állami és állami befolyású forrásokból finanszírozott foglalkoztatási körben roma kvótarendszer ideiglenes bevezetése a válságterületek kistérségeiben. Településfejlesztési, foglalkoztatási, infrastrukturális pályázati források roma igénybevételét segítő értékelési pontrendszer, monitoring és pályázati segítői rendszer létrehozása, működtetése. Hatékony roma részvétel a pályázati célmeghatározás, döntéshozatal, monitoring folyamataiban. Roma oktatási ösztöndíj rendszer és rásegítő oktatási formák további kiterjesztése, ehhez források biztosítása. Gondoskodni kell a tartós munkanélküliségbe szorult, elnyomorodott roma családok lakhatási biztonságának visszaszerzéséről, egészségügyi és szociális ellátásuk garantálásáról, egyben segítve, ösztönözve a munka világába történő visszatérésüket. A rászoruló roma idős emberek számára kárpótlási akciót és hatékony szociális programot kell indítani.
- A közoktatásban lehetővé kell tenni, hogy a roma közösségeknek, képviselőknek módja legyen hatékonyan ellenőrizni a roma gyermekek, fiatalok oktatásának színvonalát. Ehhez jogosítványokat és képzett szakemberek segítségét is megkapják. Mulasztás, diszkrimináció észlelése esetén legyen mód a személyes felelőségek megállapítására és hatékony retorziók alkalmazására. Gondoskodni kell a munkába állni kívánó fiatal roma szakemberek ösztöndíj és gyakoronoki programjának kidolgozásáról, finanszírozásáról.

Ez a Roma Charta pártpolitikai nézetektől és érdekektől független kíván lenni, tehát várja minden roma egyetértését, mivel úgy tartjuk, hogy közös vágyainkat, érdekeinket, céljainkat fogalmazza meg.

Kérjük, hogy gondold végig elemzésünket, célkitűzéseinket és - amennyiben egyetértesz velünk, - írd alá chartánkat és küldd tovább olyanoknak is, akikről úgy véled, csatlakozna hozzá! Ha egyes kérdésekben vitád van velünk, kérjük, hogy írd meg, módot keresünk nézeteink egyeztetésére, megvitatására, egymás meggyőzésére közös ügyeinkben.